

vije: podobno kot v nekaterih drugih državah naj bi imelo poseben status in vse državne institucije naj ne bi bile le v enem mestu. Vsaka republika naj bi gostila posamezno zvezno institucijo; s tem bi odpadel monopol Beograda in tudi jeziki drugih narodov bi bili dejansko med seboj bolj enakopravni.

Če bi izluščil še nekatere razprave s sarajevskega posveta o skupnih interesih jugoslovanskih narodov, potem naj omenim še dr. Svetozarja Škarića, profesorja ustavnega prava s skopske univerze. Zavzel se je za pojmovanje skupnih interesov jugoslovanskih narodov kot izrazito dinamično kategorijo, ki se vendarle menja v času in prostoru in podčrtal, da se Jugoslavija ne more odražati, če ne bo pokazala sposobnosti v ekonomskem razvoju. Poudarek je dal na pomen mednarodnega dejavnika za usodo Jugoslavije in omenil nujnost prilagajanja Jugoslavije evropskim standardom. Profesor Zoran Pajić iz sarajevske Ekonomske fakultete je plediral za to, da se razbremenjeni lastnih frustracij iz preteklosti vključimo v evropske integracije. Sicer je ocenjeval, da smo voluntarizem enopartijskega sistema zamenjali z večstrankarskim nacionalizmom in da nam tako Evropa ne bo odprla vrat. Nosilci evropske ideje, tudi v Jugoslaviji, so po njegovi sodbi ravno najbolj uspešni predstavniki znanosti. Beograjski profesor Vučinić mi je kot sarajevski okroglozveznik ostal v spominu (tudi) zavoljo tega, ker je polemiziral s Horvatovimi stališči, ki so negativno ocenjevala srbsko uradno »miloševićevsko« politiko do Albancev. Skoraj neverjetno je, kako nekaterim srbskim družboslovcem »pade mrak na oči«, ko se omenja kosovski fenomen. Profesor Gavro Perezić iz beograjske Pravne fakultete je po moji oceni vse preveč, ne bom rekel pravno formalno, ampak formalistično, ocenjeval aktivnosti jugoslovanskih republik na mednarodnem planu. Tako so se njegova stališča vrezala v moj politološki spomin kot izrazito statična, ob pomanjkanju smisla za tisto stanje, ki se že vrsto let – po poti dejstev – neizogibno spreminja. Sam sem na sarajevskem srečanju govoril o političnih in ekonomskih konfliktih v Jugoslaviji, opirajoč se tudi na empirično izkazane izsledke iz raziskave Slovensko javno mnenje 1990. Razgrnil sem družboslovno videnje možnih izhodov iz jugoslovanske krize in opozoril na legitimnost operacionalizacije pravice naroda do

samoodločbe. Razčlenil sem tiste ideološko obarvane dosedanje prvine povezovanja med jugoslovanskimi narodi, ki so se zgodovinsko preživele. Obenem sem opozoril na tiste povezave med jugoslovanskimi narodi, ki jih tudi bodočnost (ne glede na to, kakšna bo institucionalna državna zgradba posameznih jugoslovanskih narodov) ravno iz političnih, ekonomskih, kulturnih in iz osebnostno povezovalnih vzrokov, nikakor ne bo izničila.

Če bi gornje komentiranje sarajevskega posveta v (že davno) poolimpijskem in (komaj) postsocialističnem Sarajevu strnil v sklepno misel, potem velja reči: a) družboslovna analiza se je mešala z »wishfull thinking« b) premalo je bilo še zlasti ekonomsko ekspertnih analiz, kaj so jugoslovanski narodi v Jugoslaviji in kaj izven nje c) evropskih integracij se je posvet dotaknil le mimogrede č) relativno veliko število je bilo povabljenih, a skromnejši dejanski odziv družboslovcov.

Sarajevo, mesto ob Miljacki, kjer je nasilno smrt storil presvetli Ferdinand, je mesto številnih simbolov. Seveda, tudi ob vsej nenarejeni skromnosti in brez ironije je lahko reči, da letošnji marčni sarajevski družboslovni posvet v Jugoslaviji ne bo imel za jugoslovanske družboslovce nobenega simbolnega pomena. Razen morda enega: če ni bil res zadnji v (do)sedanji Jugoslaviji?

ANICA POPOVIČ*

Strokovna javnost o prilaščanju družbenega premoženja

Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani je na svojem letošnjem že tradicionalnem spomladanskem seminarju aktualiziral svojo lanskoletno temo glede novih oblik nezakonitega prilaščanja in raz-

* mag. Anica Popovič, družbena pravobranilka samoupravljanja Slovenije

prodaje družbenega premoženja, vendar z neko pomembno razliko. Letošnji seminar, ki mu je lanskoletna tema zgolj okvir, se je osredotočil na bistveni problem tako pri ugotavljanju nezakonitega prilasčanja kot tudi pri preprečevanju teh pojavov. Seminar je bil namreč namenjen delavcem v pravosodju, da bi jih seznanil z metodami vrednotenja podjetij in opozoril na pasti, na katere naletimo pri vrednotenju podjetij v družbeni lastnini zaradi neidentificiranega lastnika podjetja. Ta tema je seveda aktualna tako glede na pričakovani zakon o privatizaciji, ki naj bi v doglednem času omogočil olastniniti družbeno lastnino, kot tudi v zvezi s sivo vsakdanjostjo prodaje podjetij v stečajju, ki so zaenkrat še pretežno v družbeni lasti. Izkušnje glede prodaje podjetij je pri nas še malo, čeprav je pred nami naloga, da v kratkem času (dveh let) ovrednotimo in prodamo celotno gospodarstvo.

Dr. Janez Pečar je v uvodu povedal, da današnji čas naravnost vabi k prilasčanju in pridobitništvu in hkrati napovedal, da bo kriminal, ki se nam obeta ob stečajih, denacionalizaciji, privatizaciji oz. lastninjenju družbenega premoženja, vključno z njegovim ocenjevanjem – pretežno kriminal višjih slojev, finančni kriminal in korupcija – težko dokazljiv in slabo dostopen. Njegovo razraščanje bo toliko lažje, kolikor bo oblast še naprej vztrajala pri nojevskem obnašanju glede številčnosti in pojavnih oblik deviantnih pojavov in ravnanj v zvezi z družbeno lastnino, ki se kaže v odsotnosti uravnavanja in vodenja politike kriminalite ter v šibkosti reagiranja nadzornih organov. Sedanje odzivnost kazenskega pravosodja na deviantne pojave je ocenil za normalno ravnanje v nenormalnih razmerah, kajti če si je družba postavila za politični cilj, da čimprej privatizira družbeno premoženje, potem ji pač pomagamo s pasivnostjo. Gre v bistvu za absurd, toda dosti stvari se vendarle spremenijo na bolje, če jih pripeljemo do absurda.

Pri izpostavitvi nekaterih konkretnih spornih primerov vrednotenju oziroma privatizacij družbenega premoženja, ki so jih obravnavali kriminalisti v Sloveniji, je Bojan Podbevšek podčrtal, da se kriminalisti v strahu, da ne bi po nepotrebem vznemirjali ljudi in pravzaprav motili normalni potek lastninske transformacije, ukvarjajo samo z najbolj izstopajočimi primeri, pri

katerih ugotavljajo morebitna znamenja kaznivih dejanj.

Seveda je tak pristop kriminalistov izzval med udeleženci seminarja upravičeno negotovanje, kajti organi za notranje zadeve morajo odkrivati vsa kazniva dejanja, ne pa le primere večje škode. Obstoj neznatne družbene nevarnosti po zakonu ocenjuje javni tožilec, ne pa kriminalist. Če organi odkrivanja ne ugotovijo kaznivega dejanja, ne morejo organi nadzora (pravobranilec, SDK) in tudi pravosodni organi ničesar ukreniti. Pospešiti bi bilo treba tudi delo na reviziji kazenskega zakona, saj se mora storilec glede na sedanje zapletene opise kaznivih dejanj hudo potruditi, da bo v njegovem ravnanju mogoče zaslediti vse predpisane elemente kaznivega dejanja!

Da so nazori, po katerih naj bi organi formalnega nadzorstva spremljali in sankcionirali le večje negativne pojave, nesprejemljivi, se strinja tudi dr. Alenka Žnidaršič-Kranjc. Če ne veš, kaj se godi, ne moreš vedeti, ali je kršitev le posamična in škoda majhna, in torej ne veš, ali naj posamezno deviantno obnašanje organi pregona raziskujejo ali ne; res pa je, da je seštevek majhnih škod lahko zelo velik.

Izkušnje in strokovna dognanja glede ocenjevanj podjetij v stečajju je udeležencem posredoval sodni izvedenec Branko Mayr, ki je že uvodoma ugotovil, da vrednotenje podjetja ni zakonsko regulirano. Pri cenitvi podjetja v stečajju je treba ugotoviti, ali je podjetje toliko vredno, da lahko poplača dolgove; če ni, je smotrnejše izvesti likvidacijo. S stališča stroke je za vrednotenje moč uporabiti veliko metod, vsaka metoda pa ima specifičen izid. Izbira metod je prepuščena cenilcu. Priporoča, da se podjetje ovrednoti z metodo neto sredstev in z metodo sedanje vrednosti denarnih tokov. Najmanjša možna vrednost podjetja je vrednost, ki jo ugotovimo po metodi neto vrednosti sredstev. Knjigovodski podatki so zaradi sprememb obračunske zakonodaje in inflacije nerealni in neposredno niso uporabljivi. Za potrebe cenitve podjetja jih je treba ponovno ovrednotiti oz. opraviti revizijo. Ker je ob uporabi različnih metod vrednotenja enega in istega podjetja različno, ni mogoče trditi, da je ugotovljena vrednost edino pravilna. Razen tega pa izvedenec različno ocenjuje, ko gre za kupca, in drugače, ko gre za prodajalca, ker ima pač vsak

svoj interes. Nasprotje interesov v tržnem gospodarstvu zagotavlja realno prodajno ceno in je cenitev le pogajalsko izhodišče. Sodni cenilec, če ga plača sodišče, je objektivni cenilec. In končno priporočilo: vsako stvar naj oceni več izvedencev, vse drugo so le »pesmice«. Dirigirani stečaj ocenjuje kot posebno obliko stečaja z namenom, da se podjetje poceni proda.

Dr. Alenka Žnidaršič-Kranjc je predstavila problematiko vrednotenja družbenega premoženja nasploh, ne le tistega, ki je v stečaju. Kako doseči ravnovesje interesov prodajalca in kupca ter s tem objektivno določanje cene družbenega premoženja, ko pa lastnika sploh ni. Vse relevantne podatke o podjetju in premoženju dajejo cenilcu menagerji, ki so hkrati prodajalci in nemalokrat tudi kupci – vsakokrat pa tudi plačniki cenilca. Ali so cenilci Agencije kot predstavniki države hkrati tudi predstavniki lastnika? Ker pa država (Agencija) ne bo plačnik storitve cenilca, temveč podjetje samo, ni mogoče vnaprej zagotoviti objektivnosti cenilcev, pristranosti cenilca pa ni mogoče presojsati oz. dokazovati. Dokazati mu je moč le jemanje podkupnine, kolikor je to kaznivo dejanje sploh dokazljivo. Ker Agencija ocenjuje le znanje ocenjevalca in njegovo korektnost, ne pa tudi objektivnost ocene vrednosti, avtorica priporoča, da bi bilo potrebno vsako podjetje vrednotiti po obeh metodah.

Tolikšna opreznost in opozarjanje sta nujna zaradi že poprej omenjenih možnih manipulacij pri določanju vrednosti podjetja, ki izhajajo ne samo iz osebnih lastnosti ljudi, ki pri tem sodelujejo, temveč še bolj iz bistvenega problema sedanjega trenutka, t.j., kupne nemoči, oz. da je ponudba bistveno večja kot povpraševanje. Da je privatizacija proces, v katerem stvari, ki nimajo cene, prodajamo ljudem brez denarja, je ugotovil že Januaz Lewandovski. Pritiski na hitro privatizacijo, omejene možnosti kupcev, velika ponudba in majhno povpraševanje, bo vplivalo na cene, ki se bodo oblikovale na izredno nizki ravni. Vse to kaže, da gremo v vseobsežni projekt privatizacije narodnega gospodarstva brez pravih strokovnih priprav in na hitro. Za vrednotenje podjetij bi morala biti predhodno opravljena revizija knjižnih vrednosti oz. podatkov, kar pa seveda

terja svoj čas in tudi revizorje, ki jih ni (za)dosti.

In kaj naj stori pravosodje, če po strokovni plati ni mogoče izračunati prave vrednosti podjetij, ker je več možnih pravih vrednosti? Kaj storiti, ko sodni cenilci prisegajo na eno metodo vrednotenja, cenilci Agencije pa na drugo, ki daje nižji rezultat? Kaj pomeni priporočilo o dveh cenilcih za stroške podjetja? Ali vztrajati pri prodaji podjetja v stečaju kot celote, ker tako predlaga stečajni upravitelj, čeprav so ponudbe daleč pod ocenjeno vrednostjo? V teh dilemah je pravosodje postavljeno v vlogo, da legalizira preizkušene prodajne cene. Glede na to, da so naša podjetja bogata po sredstvih, ker ima podjetje praviloma več sredstev kot jih potrebuje za proizvodnjo, bi kazalo upoštevati priporočilo strokovnjakov in sredstva ločiti po namenu in jih prodati različnim kupcem ter na ta način iztržiti več. Vendar pa ta način predpostavlja večje angažiranje stečajnega upravitelja in interdisciplinirano znanje stečajnega senata.

Dirigirani stečaj je sploh najhitrejša in najučinkovitejša metoda za čim cenejšo prodajo stečajnega dolžnika pod demagoškim geslom, da je to celo v korist delavcem, ker jih nekaj le ostane zaposlenih v t. i. zdravih jedrih podjetja. Poklic stečajnega upravitelja se ta hip kaže kot zelo iskan, upoštevan in mu ponuja nešteto možnosti »inovacij« veljavne zakonodaje, ne da bi bil zato podvržen odgovornosti. Najnovejša pogruntavščina je odpust vseh delavcev, potem pa se z njimi sklene pogodba o honorarnem opravljanju dela na istem delovnem mestu v podjetju v stečaju: delavcu, ki je prijavljen na zavodu za zaposlovanje, pripada še nadomestilo za čas brezposelnosti in mu »teče« delovna doba.

Na vsa navedena in seveda še na mnoga druga vprašanja seminar ni dal eksplicitnih odgovorov, pa saj tudi niso bila tako zastavljena. Svoj namen, da opozori strokovno javnost na paleta problemov tako političnega kot strokovnega značaja v zvezi z družbeno lastnino ta hip, pa bo dosegel, če referati in predlogi možnih ukrepov ne bodo obležali v predalih in čakali na aktualizacijo v prihodnjem letu. Odgovornost za to pa naj prevzamejo tako organizatorji kot udeleženci seminarja.